

Seda (Siddiqə) Qədimova

Əməkdar jurnalist

(1912 – 1986)

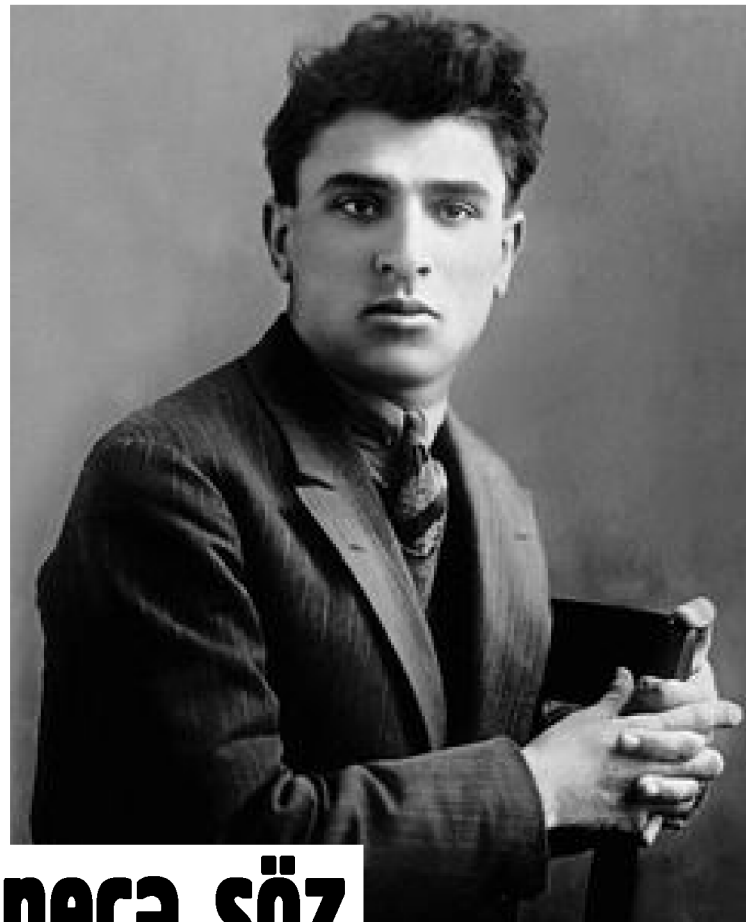
1961-ci ildə Ermənistanda çıxan "Ədəbi Ermənistan" adlı məcmuənin saylarından birində Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, poeziyası ilə bütün qəlbləri fəth edən Mikayıl Müşfiq haqqında xatirə yazısı dərc olunub. Yaşanan bu xəfif və işıqlı xatirənin, yazıda qeyd edildiyi kimi, 1925-26-cı illərə təsadüf etdiyini görürük. Bu illərdə Mikayıl Müşfiq 17-18 yaşlarında yeniyetmə oğlan idi. Qəlbii təbii ki, sevgilə, gənclik arzuları ilə çoxub-daşırdı. Yazıdan görünür ki, müəllifin tələbəlik illərində M. Müşfiqlə yaxın dostluq münasibətləri yaranıb. Şeirə, ədəbiyyata olan sevgi bu iki gənci bir-birinə yaxınlaşdırsa da, bu yaxınlıq şəxsi münasibətlər səviyyəsinə qədər gəlib çatmayıb.

kir verilir, qayda və qanuna çox dərinləndirən riayət olunurdu. Müxtəlif şəhər və rayonlardan gəlmiş müdavimlərlə birlikdə Bakının özündən də çoxsaylı oğlan və qız pansionında qalırdı. Dərslərimiz, iclaslar, dərnek məşğələləri, müsamiyələr oğlanlarla birlikdə dərlü-müəllimatın binasında keçirilir, yeməxana, yataqxana, dərsləri hazırlamaq üçün otaqlar isə ayrı-ayrı binalarda yerləşirdi. Qızların Fatma xanım və Emiliya Karlovna adlı iki nəfər mürəbbiyəsi hər gün növbə ilə pansionda qalır, oğlanların binasında isə müəllimlər növbətçilik edirdilər. Bizim bütün xərcimiz, hətta hər gün opera və dram teatrları üçün verilən iyirmi bilet də dövlət hesabına idi. Qızlar hər gün mürəbbiyələrdən birinin müşayiətiylə siyahı üzrə teatra gedirdilər. Ba-

birlikdə texnikuma yollandıq. Mütaliyəyə marağımı, nə kimi ədəbi əsərlər oxuduğumu soruşdu.

Dil və ədəbiyyat müəllimlərimizin həmin dövrün görkəmli ədib və şairlərindən – Nemət Kamal, Emin Abid, Abdulla Şaiq və Hüseyn Cavidən ibarət olması şagirdlərin əksəriyyətində şeir və ədəbiyyata olan marağı daha da artırır.

(Yeri gəlmişkən, üzərimə silinməz bir təsir buraxmış hadisəni qeyd etmək istədim: müəllimimiz Hüseyn Cavid naxçıvanlı olduğu üçün mənə həmişə "qonşu qızı" çağırırdı. Erməni xalqının böyük şairi Avetik İsaahakyan isə "türk qızı", – deyər müraciət edərdi. Hətta bir dəfə SSRİ xalq artisti V. Vağarşyan bunun səbəbini soruşduqda o, belə izahat verdi: " Nə üçün yüz il əvvəl Abovyanın türk qızı ola bilirdi, indiki azad dövrdə mənim türk qızım olmasın?!". Xalq şairi Səməd Vurğun isə SSRİ Ali Soveti sessiyaları zamanı Moskvada

Mikayıl Müşfiq haqqında bir neçə söz

Ötən günlərdən bir xatirə

Sovet dövrü mətbuatının məhsulu olan bu yazını olduğu kimi redaktə edilmədən oxucuların ixtiyarına veririk. Xatirənin bir yerində Müşfiqin ailəsi ilə bağlı bir məqam var ki, mübahisə doğura bilər. Amma həmişəyaxşar M. Müşfiqlə bağlı nə yazılırsa, nə

kının özündə evi-ailəsi olan müdavimlər cümə axşamı dəslərdən sonra evlərinə gedir, cümə günü axşamçağı məktəbə qayıdırdılar. Uzaq şəhər və rayonlardan gəlmiş uşaqlar isə müdirimiz Pənah Qasimovun, yaxud müdir müavini Mina xanım Mirzoyevanın icazəsi olmadan şə-

görüşərkən həmişə "Vətən qızı, necəsən?", – deyər əhval tutardı).

Ədəbiyyat həvəskarı olmağım, digər tərəfdən isə uşaqlıq illərimin ağır və acınacaqlı keçməsi sanki Müşfiqin mənə olan səmimiyyətini qat-qat artırır. O zamanki təsadüflərdən biri əbədi olaraq xatirimdə qalmışdır.

Necə tanış olduğumu, onun nə barədə söhbət etdiyini, mənə nə kimi cavablar verdiyimi xatırlamıram, yalnız Mikayılın dediklərinin mənə bəxş etdiyi sevinci təsvir etmək mümkün deyildir. Evdən, ailedən uzaq, yad şəhərə düşmüş bir qız üçün Müşfiqin dedikləri bir növ təsəlli idi. Mikayılın şəxsinə qayğıkeş, mehriban bir qardaşım vardı. Fərhədən qanadlanmış quşa bən-zeyirdim.

Müsamiyədən sonra mənə dövrəyə alan rəfiqələrim şadlığımın sirini öyrənməyə can atırdılar. Məsələni onlara anladım.

Gənc qızların və oğlanların adli-sanlı adamlarla necə maraqlandıqlarını kim bilmir! İndi belə bir görkəmli gənc mənə qardaşım idi. Odur ki, rəfiqələrim mənə hətta həsəd aparırdılar.

Günlər, həftələr bir-birinin dalınca gəlib-keçir, Müşfiqlə aramızdakı səmimiyyət də artırdı. Görüşə gələ bilmədiyimiz günlərdə mütləq telefonla hal-əhval tuturdu.

Yaxşı yadımdadır, Oktyabr bayramını böyük təntənə ilə qeyd etdikdən sonra uşaqlar evlərinə, qohum-əqrəbalarının yanına getmişdilər. Aşpazımız Əli dayı ermənistanlı olduğundan əziz günlərdə məktəbdə az sayda tələbə qaldığı üçün həmişə yerevanlı qızların zövqünə uyğun xörəklər bişirirdi. Bu gün də o, bütün bacarıq və qabiliyyətini işə salmış və bizi ləzzətli yeməklərə qonaq etmişdi. Yataq otağında bir qədər rahatlandıqdan sonra salona endim. Buradan nəzərləri oxşayan Bakı gecələrini, xüsusən belə təntənəli gündə, seyrə dalməğın başqa ləzzəti var idi. Rəngarəng işığa qərç olmuş küçələrə, coşqun Xəzərə, ucsuz-bucaqsız insan axınına bir qədər tamaşa etdikdən sonra pianoya yaxınlaşaraq sevdiyim "Budaqdan-budağa qonan könlümü" mahnısını astadan çalmağa başladım. Salonda kimsə yox idi. Pianodan çıxan həzin səda salondan əsrarəngiz alaqaranlığı içərisində ətrafa yayılır və get-gədə

yüksəlirdi.

Birdən çiyimə bir əl toxudu. Geri döndüm:

- Bala, sinif otaqlarını, yataq otaqlarını bir-birinə vurmuşam, haradasan? Səni telefona çağırırlar. Bəs işığı niyə yandırmırsan? – deyər müraciət edən gözətçimiz Əhəd əminə gördüm.

Cəld yerimdən sıçradım. Qəlbimə çökən kədər birdən-birə qeyb oldu. Müşfiqin səsi idi:

- Hazırlaş, gəlirəm birlikdə kinoya gedək!

- Mikayıl, mürəbiyyələrdən heç biri indi burada yoxdur, mən kimdən icazə ala bilərəm?

-Mina xanıma zəng vur!

- Xeyr, o mənə işim deyil, eyibdir, nə deyər?! Bayram günündə onu narahat etmək yaxşı düşməz.

- Elə isə iyirmi-iyirmi beş dəqiqə sonra yenə zəng edəyəm, gözlə, – deyərək dəstəyi asdı.

Aradan yarım saat keçməmiş zəng vuruldu. Bu dəfə danışan Mina xanım idi.

- Qızım, bilirsən ki, mən Müşfiqin xatirini çox istəyirəm, səni də öz doğma balam kimi sevirəm, bir də bu uşağa niyə bu qədər əziyyət vermisən?

Dəstək elimdə donub qalmışdım.

- Mina xanım, bağışlayın, mən kimə əziyyət vermişəm?

- Yaxşı, indi sən hazırlaş, Mikayıl gələr, hamısını nağıllar. Dəstəyi də bir ver Əhəd əmiyə, yoxsa bilirsən ki, mən deməsəm heç kəsi nə içəri, nə də bayıra buraxmaz.

Biz artıq Kommunist küçəsilə enərək "Vostok" kinoteatrına tərəf gedirdik. Belə bir fərəhli gündə tənhalıq sıxıntısından xilas olaraq izdihamlı Bakı küçələri ilə onunla yan-yan getməkdən, könlücaşan söhbətini dinləməkdən daha böyük səadət var idimi?

Kinoteatrın binasına çatmışdıq. Bütün ictimai yerlərdə olduğu kimi burada da, necə deyirlər, iynə salsan yerə düşməzdi. Kassa üzərində bütün seanslara beletlərin satıldığına bildiren elan asılmışdı. Müşfiq bir qədər tutulmuşdusa da özünü şən göstərməyə çalışaraq "Forum"a getməyi təklif etdi.

(ardı gələnlərdə)

deyilsə, ən xırda detalına qədər Azərbaycan oxucusu üçün böyük maraq kəsb edir, maraqla oxunur.

1925-26-cı dərslərində Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığı Bakı Pedaqoji texnikumu (Darülmüəllimat) üçün Ermənistanı iki yer ayırmış və birinci növbədə müəllim uşaqlarını göndərmək qərara alınmışdı. Avqust ayının sonlarında təhsili davam etdirmək üçün mən Mirzə Hüseyn Mirzənin qızı Lətifə ilə birlikdə Bakıya yollandım. O zamanlar Bakıda bir neçə internat ("leyli-pansion") məktəb işləyirdi. Sonralar oğlanların təhsil aldığı Darülmüəlliməynlə birləşərək pedaqoji texnikumuna çevrilən bizim darülmüəllimat da belə "leyli" məktəblərindən biri idi. Burada nizam-intizama ciddi fi-

hərə çıxıb bilməzdilər. Nə isə... Bakı Pedaqoji texnikumunda keçirdiyim dörd il ömür kitabımın ən qiymətli və unudulmaz səhifələrindəndir.

Mikayıl Müşfiqlə də məhz Bakıda təhsil aldığım illərdə tanış olmuşdum.

Mən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı nəzdindəki həvəskarlar dərnyində iştirak edirdim. O zaman gənc şairlərdən Süleyman Rüstəm, Məmməd Rahim, Mikayıl Müşfiq, Nigar Rəfiqəbəyli və başqaları dərnyənin məşğələləri ilə maraqlanırdı və vaxtaşırı gəlib-gedirdilər. Mənim dərnyədə fəal iştirakım nədənsə Müşfiqin nəzərindən yayınmamışdı. O, ümumiyyətlə, gənc qələm həvəskarlarına yaxından yardım göstərirdi, yazılarını oxuyur, məsləhətlər verirdi.

Bir dəfə məşğələdən sonra

Məktəbimizdə təşkil edilmiş bir müsamiyədə mən də iştirak edirdim. Qızlarla rəqs edərkən səhnədən salona nəzər saldım. Müşfiq gözümə dəydi. Doğrusu çox sevindim. Bizim çıxışımızdan sonra dərnyənin hazırladığı tamaşa göstəriləcək idi. Cəld paltarımı dəyişərək, dəhlizə çıxdım. Tənəffüs elan edilmişdi. Mikayıl bir dostu ilə dayanıb söhbət edirdi. Mən Mikayılın dostunu dəfələrlə görmüşdüm. Mikayıl dostunun qolundan yapışıb mənə tərəf gəldi və üzünə ona çevirib dedi:

- Sən bilirsən ki, mənə kim səm yoxdur. Bax, bu xanım qızı görürsənmi?! Tanışlığımızın ilk günündən çox xoşlanmışam. Atanadan bir olmamağımız bizim əhdi-peymanla bacı-qardaş olmağımıza heç də mane ola bilməz. Tanış olun!